

TRADIȚII ȘI NOI REALIZĂRI ALE MUZEULUI DE ISTORIE NATURALĂ DIN SIBIU

M. I. DOLTU

Împlinirea, în anul trecut, a 120 de ani de existență a Muzeului de istorie naturală din Sibiu a oferit prilejul unui important bilanț, relevându-se marile merite ale pasionaților cercetători și colecționari, care au activat timp de un veac în cadrul Societății ardeleni de științe naturale, și munca harnică a colectivului de naturaliști care a preluat, în anul 1949, valorosul patrimoniu, l-a îmbogățit și l-a dezvoltat, conducându-se după exigențele și sarcinile științifice ale zilelor noastre.

Societatea ardeleană de științe naturale (Siebenbürgischer Verein für Naturwissenschaften) a luat ființă la Sibiu, din inițiativa unor intelectuali sași, în anul 1849, propunându-și drept scop cercetarea și darea la iveală a bogățiilor naturale ale Transilvaniei, precum și înființarea unui muzeu de științe naturale. Nucleul acestei Societăți îl găsim, cu doi ani mai înainte, în acel cerc de lectură naturalist (Naturwissenschaftlicher Lesezirkel), cerc la care se discutau diferite probleme din domeniul științelor naturii, se susțineau diferite referate privind publicațiile noi apărute în acest domeniu și se împărtășeau rezultatele muncii de cercetare. Activitatea acestui cerc de lectură a făcut să se lanseze curînd ideea înființării unei societăți de științe naturale. În 1848 se înaintează la Viena, spre aprobare, statutele noii societăți. Ședința de întemeiere are loc la 4 mai 1849. În fruntea noii Societăți îl găsim pe Michael Bielz, secondat de o seamă de naturaliști ca: Michael Ackner, frații Michael și Karl Fuss, Ludwig Neugeboren, renumitul botanist dr. Ferdinand Schur, ing. Daniel Czekelius-senior, Eduard Albert Bielz, fiul lui Michael Bielz și meteorologul Ludwig Reissenberger, care toți și-au câștigat merite deosebite în organizarea muzeului.

Deși cu începuturi modeste, datorită activității duse cu multă pasiune și a donațiilor importante făcute de prietenii și binevoitorii Societății, colecțiile au crescut din an în an o dată cu interesul mereu mai viu manifestat față de științele naturii. La început a fost suficientă o masă, în casa lui

Karl Fuss, pentru păstrarea colecțiilor; cînd ele însă au început să crească prin adăugarea de noi și noi mari colecții, cum au fost, de pildă, colecția de păsări cumpărată în 1853 de la Stetter, sau vestita colecție etnografică a vice-consulului Franz Binder, dăruită Societății în anul 1862, ca și colecțiile de mineralogie-petrografie, precum și bogatele ierbarii, muzeul a trebuit — din lipsă de spațiu, uneori și din lipsă de bani — să se mute de 6 ori în decurs de 40 de ani.

La adunarea generală, din 1861, Ludwig Neugeboren declara: „*Putem fi mîndri că în prezent nu există în Transilvania nici o colecție publică de Ornitologie, Coleoptere, Botanică, Geologie și Paleontologie, care să se poată compara cu secțiunile cu același nume ale Cabinetului nostru de Istorie naturală*”. Este evident că acestei prime faze a istoriei colecțiilor — fază marcată de creșterea rapidă a colecțiilor — trebuia să-i urmeze cea de-a doua fază, aceea a soluționării problemei localului. Muzeul nu ajunge la o stabilitate în ceea ce privește localul decît în 1895 cînd se inaugurează noua clădire, în care se găsește și astăzi. Construită în stilul Renașterii italiene, cu cele 16 săli ale ei, reprezenta, în Sibiul sfîrșitului de veac trecut, o realizare edilitară de primul rang.

După inaugurarea noului local au urmat, firește, ani de avînt în activitatea și dezvoltarea muzeului. În sala de ședințe, între lunile octombrie și mai, se țineau cu regularitate lecții și conferințe care au trezit un deosebit interes. Activitatea Societății n-a constat numai în adunarea de colecții, ci și în elaborarea unor temeinice lucrări științifice, menite a dezvolta cunoștințele privitoare la bogățiile naturale ale Transilvaniei. În direcția aceasta, merită o mențiune deosebită publicația muzeului — *Dezbaterile și comunicările Societății ardeleni de științele naturii din Sibiu*, (Verhandlungen und Mittheilungen des Siebenbürgischen Vereins für Naturwissenschaften zu Hermannstadt), care a apărut cu regularitate din anul 1849 pînă în anul 1945. În această publicație

au apărut remarcabile studii din toate domeniile științelor naturii, cu precădere privitoare la Transilvania, studii semnate în marea lor majoritate de membrii Societății precum și de colaboratori ai muzeului.

Muzeul a trecut prin anii primului război mondial fără să sufere vreo pagubă. După unirea Transilvaniei cu România, Societatea a izbutit să cîștige un număr mare de membri de naționalitate română și să ajungă la o nouă îmbogățire a colecțiilor. Așa de pildă, îndeosebi colecțiile de Ornitologie, Mineralogie, Petrografie, Paleontologie, au putut să fie încheiate și prezentate — într-o înfățișare nouă — cu prilejul adunării festive, la jubileul din 1924 (75 de ani de la înființarea muzeului).

Într-o prezentare a muzeului, scrisă în anul 1935, profesorul Alfred Kamner, fost custode al muzeului, caracteriza astfel activitatea Societății: „*O muncă plină de credință săvârșită cu jertfe și cu străduință în slujba științei, a creat aici o operă spre cinstea mai multor generații și spre învâltură și rivă pentru pilda urmașilor*”.

Este, credem, rezumatul cel mai frumos despre un crîmpei din moștenirea noastră culturală, în spiritul progresului, în această urbe a culturii de pe malul Cîbinului. Un rezumat cu adînci rezonanțe și plin de profund adevăr pe care colectivul de naturaliști, care a preluat în 1949 acest patrimoniu muzeal, l-a avut mereu viu în față, străduindu-se ca această moștenire să fie dusă mai departe, îmbogățită și dezvoltată, pe măsura sarcinilor și perspectivelor noi, deschise de statul nostru socialist.

În anii care au trecut de la preluarea tezaurului muzeal, sprijinul primit din partea forurilor de partid și de stat a fost multilateral și nelimitat. Datorită acestui sprijin s-a ajuns ca, numai în 20 de ani, colecțiile să se dubleze ca număr de piese. De la cca 450 000 de piese, cit numărău în 1949, astăzi ele însumează aproape 900 000 de piese. Această creștere considerabilă s-a realizat, pe de o parte, prin donații și achiziții și pe de altă parte, prin colectările de pe teren, colectări realizate de colectivul muzeului. Dintre donații, un loc de frunte îl ocupă colecția de moluște Kimakowicz cu peste 250 000 de piese. Această valoroasă colecție reprezintă rezultatul străduinței a doi oameni: Maurus Kimakowicz (tatăl) și Richard Kimakowicz (fiul). Corolar al unei nepotolite pasiuni de colecționare, materialul acestei colecții a servit, în același timp, drept bază pentru cercetările pe

care le-au întreprins cei doi Kimakowicz în domeniul faunei de moluște a Transilvaniei, cercetări ale căror rezultate au fost în mare parte publicate în periodicul muzeului. Exemplele unice, speciemenle tip (peste 80 de tipuri) și în general numărul mare de piese, subliniază valoarea acestei colecții și justifică atenția de care se bucură în lumea cercetătorilor de specialitate din țară și din afara ei.

În anul 1953, dr. Iulius Bielz donează muzeului colecția sa de minerale cu 1 400 de piese. Colecția este interesantă deoarece dispune de piese de o deosebită frumusețe, unele din ele constituind adevărate rarități. Menționăm, în special, o rășină asemănătoare asfaltului, care a fost descoperită de E. A. Bielz în lignitul din pasul Vilcan și denumită, în cinstea descoperitorului „Bielzit”, denumire intrată în nomenclatura internațională.

Dintre achiziții, ne vom lua permisiunea de a menționa cele mai importante colecții cu care muzeul se mîndrește.

În anul 1957, muzeul achiziționează colecția entomologică dr. Eugen Worell, colecție de o mare valoare științifică, valoare care rezidă nu numai în numărul mare de exemplare (peste 93 000 de insecte repartizate în 85 de cutii), ci și în faptul că ea conține, în afara formelor comune din țară, multe rarități sau chiar specii noi pentru Transilvania.

În 1964 se achiziționează colecția entomologică Hanneheim, cu cca 10 000 de insecte din Transilvania. Colecția vine să completeze materialul entomologic din Transilvania aflat în colecțiile muzeului și, mai ales, materialul din regiunile montane ale munților Făgăraș și Cîbin, mai puțin reprezentate în colecțiile muzeului, pînă la acea dată.

În anul 1955 se achiziționează colecția paleontologică Breckner, cu 7 000 de piese din Terțiarul de la Porcești, județul Sibiu și de la Lăpugiu de Sus. În marea majoritate (cca 5 000 de piese) colecția este formată din dinți ai rechinilor care au populat marea ce acoperea reg. Porcești, în Terțiar.

În anul 1963 se achiziționează colecția de trofee de vîntătoare Spiess, cu 1 058 de piese, colecție care dispune de numeroase trofee medaliate la diversele expoziții naționale și internaționale la care au fost trimise.

În anul 1965 se achiziționează colecția de fluturi Weindel cu cca 7 000 de exemplare, colecție

îngrijit alcătuită dispunând de piese alese, frumos preparate.

Pe lângă donații și achiziții, colecțiile au crescut substanțial și ca urmare a cercetărilor și colecțiilor de pe teren întreprinse de colectivul muzeului. Mii și mii de plante și insecte, mii de piese paleontologice și mineralogice au venit să umple unele goluri sau să facă obiectul a noi colecții. Așa de exemplu, în domeniul paleontologiei, colecția a fost îmbogățită cu cca 12 000 de piese, colectate în cea mai mare parte, din depozitele terțiare din Transilvania și în special partea ei sudică. Printre acestea, mai importante sînt acelea colectate cu ocazia cercetărilor de teren întreprinse la Săcădate (jud. Sibiu), de unde au fost adunate cca 1 200 de moluște fosile din Sarmațianul inferior, precum și la Dobirca (jud. Sibiu), de unde au fost colectate cca 2 000 de piese din Buglovian.

În domeniul botanicii, colecțiile au fost îmbogățite cu cca 10 000 de coale de ierbar conținînd plante, colectate, în parte, din zona montană și alpină a munților Cibin, în parte, din zona centrală a bazinului Cibinului și a depresiunii Sibiului.

În domeniul entomologiei, un bogat material a fost colectat în special din grupele: Odonate Orthoptere și Heteroptere.

S-a depus o muncă deosebită pentru ca întregul patrimoniu muzeal să fie, pe de o parte, bine conservat și păstrat în depozite care să-l ferească de o îmbătrînire prematură, pentru a fi transmis generațiilor viitoare în bună stare, iar pe de altă parte, să fie valorificat atît din punct de vedere științific, cît și muzeistic. În vederea creșterii eficienței muzeului în munca cu publicul vizitator, în formarea și dezvoltarea conștiinței acestuia, colectivul muzeului și-a orientat activitatea, încă din primele zile, înspre organizarea unor expoziții documentare, cu un conținut riguros științific, redat într-o formă accesibilă publicului.

Concomitent cu desfășurarea acțiunilor culturale-educative, activitate concretizată prin expoziții, conferințe, lecții, simpozioane, articole de popularizare în presă, pliante etc., colectivul muzeului a desfășurat și desfășoară și o susținută activitate de cercetare de teren și de valorificare științifică a patrimoniului muzeal. Rezultatele acestei activități au fost concretizate în numeroase comunicări, note, articole, studii, publicate fie în periodice mai apropiate ca tematică de specificul muzeului cum ar fi „Revista Muzeelor” fie în periodice

de mai strînsă specialitate, printre care, nu în puține cazuri, periodice editate de instituții de înalt prestigiu științific, cum este Academia R. S. România.

S-au întocmit și s-au publicat cataloagele unor colecții, ca de exemplu:

— *Catalogul colecției de Orthoptere Arnold Müller; Catalogul colecției de Neuroptere; Catalogul colecției de Heteroginide (Hymenoptera).*

S-au descris unele colecții și s-au publicat date despre unele piese interesante, ca de exemplu:

— *Colecția entomologică dr. Eugen Worell; Colecția de Coleoptere Karl Petri; Donația Richard Kimakowicz; Două ierbare din colecțiile Muzeului Brukenthal.*

S-au întreprins de asemenea cercetări pentru depistarea și punerea în valoare a tipurilor din unele colecții, tipuri care au fost publicate, spre exemplu:

— *Tipurile din colecția de plante uscate a Muzeului Brukenthal.*

— *Tipurile cîtorva specii și varietăți ale genului Alopia H. et A. Adams 1855 păstrate în colecția de moluște a Muzeului Brukenthal.*

Pe lângă cercetările realizate în cadrul colecțiilor, colectivul muzeului a întreprins numeroase cercetări de teren, în urma cărora au fost publicate mai multe lucrări de floră și faună. Amintim doar cîteva titluri:

— *Flora și vegetația xerofită de pe pantele din dreapta pîrului Subota.*

— *Contribuții la cunoașterea organizării și dezvoltării zonelor verzi sibiene.*

— *Considerații asupra fitocenozelor de Asplenium septentrionale din Carpații Români.*

— *Dictyonota aethiops (Fam. Tingidae., ord. Heteroptera) specie nouă pentru fauna României.*

Am spusit doar cîteva titluri din numeroasele comunicări, note, articole publicate de colectivul Muzeului de istorie naturală din Sibiu. Socotim că ele pot da totuși o imagine asupra multitudinii de probleme ce a preocupat și preocupă în continuare acest colectiv. De aceea socotim că putem afirma cu toată convingerea că Muzeul de istorie naturală, — astăzi unitate cuprinsă în cadrul complexului muzeal Brukenthal — a devenit o instituție cu largi posibilități și perspective, că el se transformă, din ce în ce mai mult, într-un focar mereu activ în domeniul științelor naturii și de afirmare științifică, atît pe plan național, cît și internațional.